

Z HISTORIE VOJENSKÉ FARMACIE

356.332(436/439):92

VOJENSKÝ LÉKÁRNÍK Ph.Mr. KAREL KOLČAVA

Karel KRÁL

Farmaceutická fakulta Univerzity Karlovy, Hradec Králové

Souhrn

K významným československým vojenským lékárníkům patřil Ph.Mr. Karel Kolčava. Karel Kolčava byl za Rakouska-Uherska vojenským lékárníkem v lékárně posádkové nemocnice č. 25 v Sarajevu. Jako vojenský lékárník se zúčastnil bojů v 1. světové válce na srbské a italské frontě. Po vzniku ČSR pracoval jako vojenský lékárník v lékárnách divizních nemocnic v Brně, Komárně a ve zdravotnickém skladu č. 2 v Hodoníně. Po odchodu z armády zřizuje lékárnu v Moravské Nové Vsi na Moravě a z ní odchází do důchodu.

Klíčová slova: Vojenský lékárník; Vojenská lékárna Sarajevo; Lékárna divizní nemocnice Brno, Komárno; Vojenský zdravotnický sklad Hodonín; Lékárna „U svatého Jakuba“ Moravská Nová Ves.

Military Pharmacist Ph.Mr. Karel Kolčava

Summary

Ph.Mr. Karel Kolčava ranked among significant Czechoslovak military pharmacists. He was a military pharmacist in garrison hospital no. 25 pharmacy in Sarajevo under the Austro-Hungarian Monarchy. As a military pharmacist he took part in the World War I in Serbia and Italy. When the Czechoslovak Republic came into existence he worked as a military pharmacist in division hospital pharmacies in Brno, Komárno and in medical warehouse no. 2 in Hodonín. When he left the army he established a pharmacy in Moravská Nová Ves in Moravia from where he retired.

Key words: Military pharmacist; Military pharmacy in Sarajevo; Division hospital pharmacies in Brno, in Komárno; Military medical warehouse in Hodonín; The St. Jacob Pharmacy in Moravská Nová Ves.

V předchozích článcích z dějin vojenské farmacie jsme věnovali pozornost vzniku a vývoji vojenských lékáren za Rakouska-Uherska a po vzniku ČSR v roce 1918. Dějiny lékáren jsou, kromě jiného, dějinami lidí, kteří v nich pracovali. Mezi vojenskými lékárníky najdeme celou řadu osobností, které ovlivnily vývoj vojenské farmacie. K nim bezesporu patří přednostové lékáren divizních nemocnic a vojenských zdravotnických skladů. Při publikování zpravidla nebudeme zvažovat jejich význam pro vojenskou farmacii. Články budou vycházet v závislosti na tom, jak se podaří shromáždit historická fakta, což vzhledem k již v dřívějších článcích uváděné neexistenci systematického vojenskofarmaceutického historického výzkumu nedovoluje jiný postup.

Karel Kolčava se narodil 27. 1. 1886 ve Zvoli u Zábřehu v rodině malozemědělce. Ve Zvoli rovněž navštěvoval základní školu. Otec mu záhy zemřel, a tak výchova malého Karla, jeho bratra a dvou sester zůstala na jeho matce. Protože se dobře učil, odešel studovat na gymnázium v Zábřehu. Již na gymnáziu se rozhodl pro studium farmacie. Po absolvování šesti tříd gymnázia odešel v roce 1904 do lékárny „U Panny Marie Lourdské“ Ph.Mr. Ferdinanda Friedla v Lošticích na Moravě, kde pracoval jako aspirant. Tyrocinální zkoušku složil 25. 2. 1907 u olomouckého grémia lékárníků (viz obr. 1).

Pro získání titulu magistra farmacie bylo podle tehdejších platných zákonů nutné absolvovat 6 tříd

gymnázia a složit zkoušku z latiny. Poté následovala 2-3letá aspirantská praxe ve vybraných lékárnách. Zde se aspirant naučil nejen vše potřebné z lékárenské praktické činnosti, ale rovněž studoval vybrané učebnice a farmaceutickou literaturu. Aspirantská doba byla zakončena zkouškou před komisí příslušného grémia lékárníků (tzv. tyrocinální zkouška).

Poté již nic nebránilo studiu na univerzitě. Studium ovšem neprobíhalo na farmaceutické fakultě jako nyní, ale na fakultě lékařské či přírodovědné (za 1. republiky) a trvalo dva roky.

Obr. 1: Tyrocinální vysvědčení Karla Kolčavy

Karel Kolčava studoval farmacii na české Císařsko-královské Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Již v době studií pracoval jako sustentant v lékárně „U anděla strážce“ Ph.Mr. Martina Voráčka v Praze (sustenant bylo označení pracovníka v lékárně, který ještě neměl dokončená studia, a proto nemohl vykonávat různé činnosti, např. nemohl připravovat léky podle receptury). Přivydělával si tím na svá studia, protože jeho matka ho nemohla na studiích podporovat. Studia zakončil promocií 17. 7. 1909.

Po promocii pracoval ještě dva měsíce v lékárně Ph.Mr. Martina Voráčka v Praze. Magistr Voráček mladého magistra chválil. Ve zprávě pro grémium lékárníků o průběhu zaměstnání píše: „Během celé té doby byl pracovitým, pilným i obezřetným receptářem, vůči obecnstvu pak za dne i za noci vlídně a ochotně si počínal...“ (6) Na vlastní žádost odešel 1. 9. 1909 pracovat do lékárny v Lošticích, kde předtím absolvoval aspirantskou přípravu.

Dne 1. 10. 1909 nastoupil jako jednoroční dobrovolník do lékárny posádkové nemocnice č. 25 v Sa-

rajevu. V sarajevské lékárně byl správcem vojenský medikamentní správce Ph.Mr. Adolf Rolletschek; od 1. 1. 1910 byl jmenován správcem sarajevské lékárny vojenský medikamentní správce Ph.Mr. Karel Brandhuber. Po dvou měsících činnosti v Sarajevu odešel magistr Kolčava pracovat do pobočky této lékárny v Banjaluce (sarajevská lékárna měla ještě druhou pobočku v Plevlje). V lékárně v Banjaluce pracoval prakticky sám. Posledním vojenským lékárníkem-profesionálem zde byl do roku 1899 vojenský medikamentní oficiál 3. třídy Ph.Mr. Artur Hackler. Od roku 1900 byla lékárna obsazována magistry farmacie - jednoročními dobrovolníky. Službu jednoročního dobrovolníka ukončil Karel Kolčava 30. 9. 1910 a dnem 25. 10. 1910 byl jmenován vojenským medikamentním akcesistou v záloze (3).

Vzhledem k tomu, že mladý lékárník neměl peníze na zřízení či zakoupení vlastní lékárny, byl po absolvování vojenské služby nucen nastoupit do lékárny „U Božího oka“ Ph.Mr. Jana Brychty v Brně v Pekařské ulici. V prosinci 1910 odešel pracovat do lékárny Ph.Mr. Karla Janovského v Brně-Židenicích, kde pracoval více než dva roky - do června 1913. V červenci odešel do lékárny „U Knížecí“ Ph.Mr. Hynka Engela v Praze na Smíchově, kde pracoval až do vypuknutí 1. světové války.

Dne 28. 6. 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na rakouského následníka trůnu Ferdinanda d'Este. Bezprostředně nato Rakousko-Uhersko vypovědělo válku Srbsku. Následovala mobilizace a Ph.Mr. Karel Kolčava byl 1. 8. 1914 povolán k vojenské službě do lékárny, ve které absolvoval jednoroční dobrovolnou vojenskou službu, tedy do lékárny posádkové nemocnice č. 25 v Sarajevu. Vzhledem k bojům na srbské frontě dlouho v Sarajevu nepobyl. Již 20. 8. 1914 byl přidělen do lékárny mobilní vojenské záložní nemocnice číslo 4/16 (později přejmenována na vojenskou polní nemocnici č. 1807) a byl ustanoven správcem lékárny. V lékárně této nemocnice prožil léta 1. světové války. Nemocnice postupně léčila raněné a nemocné vojáky na srbské a srbsko-italské frontě.

V roce 1916 se na dlouhou dobu stalo místem působení nemocnice městečko Šid ve Slovinsku. Rok 1917 zastihl nemocnici a lékárnu v Gajarině v Itálii (viz obr. 2 a 3). Karel Kolčava byl postupně povyšován a na konci války dosáhl hodnosti vojenského medikamentního oficiála 2. třídy.

Obr. 2: Karel Kolčava se spolupracovníky před budovou polní nemocnice 4/16 v Gajarině

Obr. 3: Karel Kolčava při práci v lékárně polní nemocnice v Gajarině roku 1917

Po demobilizaci stál Karel Kolčava na životní křižovatce. Má nadále pracovat jako vojenský lékárník, nebo se má vrátit k práci v civilních lékárnách? Zvítězila první varianta, mimo jiné i proto, že armáda zajišťovala určitou existenci pro lékárníky, kteří nevlastnili lékárnou. Již 2. 11. 1918 se přihlásil do československé armády u staničního velitelství v Brně a 8. 11. téhož roku byl povolán do vojenské činné služby. Byla mu přiznána hodnost nadporučíka a byl přidělen do lékárny záložní nemocnice Červeného kříže v Brně jako její správce. Po ukončení činnosti této nemocnice a lékárny (polní a záložní nemocnice a lékárny byly po válce postupně rušeny) byl přidělen do lékárny posádkové nemocnice č. 6 v Brně.

Přednostou lékárny posádkové nemocnice (pozdější divizní nemocnice) byl major Ph.Mr. Antonín Otevřel. V roce 1924 byl Ph.Mr. Karel Kolčava na několik měsíců dočasně odvelen na Zdravotnické oddělení Zemského vojenského velitelství v Brně jako konceptní důstojník lékárnictva.

V brněnské vojenské lékárně pracoval do roku 1928. V roce 1923 absolvoval kurs pro správce divizních lékáren, který se konal ve vojenském zdravotnickém skladě č. 1 v Josefově (4). Byl postupně povýšen do hodností kapitána (1. 11. 1920) a štábního kapitána (24. 9. 1927) (obr. 4).

Obr. 4: Karel Kolčava po povýšení na štábního kapitána v roce 1927

Za svého působení v Brně se Karel Kolčava dne 13. 7. 1919 oženil s dcerou statkáře ze severní Moravy Františkou Novotnou. Narodili se jim dva synové - Miroslav (20. 6. 1920) a Jiří (12. 11. 1927). Otec Františky Novotné sice žil v německém prostředí Zábřehu, ale byl velkým českým vlastencem. Psal do časopisů články o zaniklých řemeslech na Moravě.

Oženit se za první republiky nebylo jednoduché. Vojáci z povolání, vojáci v prezenční službě a dokonce všichni odvedenci, kteří doposud nenastoupili prezenční službu, potřebovali ke sňatku povolení vojenské správy. Pokud by se oženili bez tohoto povolení, hrozila jim pokuta až 20 000 Kč.

Jako zkušený vojenský lékárník byl v roce 1928 Karel Kolčava pověřen výkonem funkce přednosty lékárny divizní nemocnice č. 10 v Komárně. Nepobyl zde dlouho. O dva roky později, 30. 9. 1930, byl přemístěn k vojenskému zdravotnickému skladu č. 2 v Hodoníně, kde pracoval jako přednosta „oddělení zdravotnického materiálu“. Přednostou skladu byl v té době podplukovník Ph.Mr. Emil Bořický.

V roce 1934 se magistr Kolčava opět vrací do lékárny divizní nemocnice č. 6 v Brně jako její správce. Dne 1. 7. 1935 byl povýšen na majora. Povýšení na podplukovníka, pro něž splňoval všechny předpoklady, zamezila okupace a zrušení československé armády. Správcem lékárny byl do roku 1939, kdy v důsledku nacistické okupace byl v listopadu 1939 dán do výslužby (5).

V té době bylo Karlu Kolčavovi 43 let a měl dostatek zkušeností z vedení lékáren. Proto nehodlal lékárenství pověsit na hřebíček. V roce 1940 si podal k zemskému místodržitelství v Brně dvě žádosti o povolení ke zřízení lékárny v Moravské Nové Vsi a v Brně-Tuřanech. Peníze na založení lékárny (asi 220 000 korun) získal z programu sociálního zabezpečení pro propuštěné vojáky. Vzhledem k tomu, že v Moravské Nové Vsi měl řadu přátel, zrušil žádost na zřízení lékárny v Brně-Tuřanech. K rozhodování, kde zřídit lékárnu, přispěla skutečnost, že nejbližší lékárna byla až v Hodoníně, takže nově vzniklé lékárně nehrozila konkurence. Dne 24. 6. 1940 byla Ph.Mr. Kolčavovi udělena koncese a dne 1. 1. 1941 otevřel lékárnu „U svatého Jakuba“.

V době 2. světové války pracoval Karel Kolčava jako lékárník v Moravské Nové Vsi. Kromě něj v lékárně pracoval jako aspirant jeho starší syn Miroslav, který nemohl studovat v důsledku uzavření českých vysokých škol v době nacistické okupace. Miroslav Kolčava v lékárně složil tyrocinální zkoušku a nadále zde pracoval jako sustentant. Vysokoškolská farmaceutická studia na Karlově univerzitě v Praze ukončil až po otevření českých vysokých škol v roce 1945. Věnoval se především mikrobiologii. V roce 1950 byl na základě tzv. „Čepičkových zákonů“ povolán do armády. Určitou dobu Ph.Mr. Miroslav Kolčava pracoval v Brně, ale později byl přemístěn do Vojenské lékařské akademie v Hradci Králové, kde pracoval jako mikrobiolog.

Ph.Mr. Karel Kolčava celým svým životem dokazoval, že je Čech a vlastenec a této své orientaci se nezpronevěřil ani za války. Jako lékárník se podílel na zásobování léky a nejrůznějším zdravotni-

ckým materiálem odbojových skupin na Hodonínsku. Největší dodávky léků putovaly z lékárny v Moravské Nové Vsi do internačního tábora ve Svatobořicích-Mistříně, kde byli internováni rodinní příslušníci účastníků našeho zahraničního vojska. Nemusíme připomínat, že za tuto činnost mohl být kdykoli poslán do koncentračního tábora. Přesto se nezalekl a díky jemu přežilo válku mnoho nemocných a raněných (2).

Po skončení 2. světové války vedl lékárnu až do 25. 5. 1950, kdy byla znárodněna a stala se součástí n. p. Medika. Magistr Kolčava byl v lékárně ustanoven správcem a pracoval zde až do svého odchodu do důchodu v roce 1954. Na jeho místo byl jmenován jeho mladší syn Jiří, který dokončil vysokoškolská farmaceutická studia v roce 1951, takže lékárnická tradice měla své již druhé pokračování. Ph.Mr. Jiří Kolčava pracoval v lékárně až do roku 1988, kdy odešel do důchodu.

V roce 1955 se Karel Kolčava s manželkou odstěhoval do svého rodiště Zvole u Zábřehu, kde žil dalších 30 let. Zemřel 25. ledna 1985, dva dny před nedožitými 99. narozeninami.

Na první pohled se zdá, že životopis vojenského lékárníka je nezajímavý. Studia, vstup do armády, práce v řadě vojenských lékáren, okupace, budování nové lékárny atd. Za každým datem, za každou činností se ovšem skrývá nespočet příběhů. Již se nedozvíme, jak probíhaly jeho dny na srbské a srbsko-italské frontě, kolik mrtvých a raněných viděl, jak prožíval, ale i prakticky uskutečňoval budování vojenské farmacie za 1. republiky nebo kolik potíží mu přineslo časté stěhování.

Ze vzpomínek jeho syna Jiřího se dozvídáme, že když se v roce 1934 stal správcem vojenské lékárny divizní nemocnice v Brně, stěhoval se z Hodonína zpět do Brna, do téhož bytu v Kotlářské ulici č. 15, ze kterého se v roce 1928 odstěhoval do Komárna. Za svůj život nenapsal žádné významné farmaceutické dílo, ale velkou část života prožil jako vojenský lékárník; zůstal jím svými činy i po dobu 2. světové války. Vychoval dva syny, z nichž starší byl vojenským farmaceutem a později mikrobiologem a mladší syn Jiří celý život prožil jako lékárník v Moravské Nové Vsi.

Osudy vojenských lékárníků bývají prosté.

Literatura a prameny

1. Archív oddělení dějin farmacie Farmaceutické fakulty UK v Hradci Králové, část lékárníci.
2. Kolčava, J.: Osobní archiv, Moravská Nová Ves.
3. Lékárnické ústavy vojenské stálé - Lékárnický kalendář na rok 1913. Praha, 1913, s. 163-175.
4. Vojenské lékárnictví v ČSR - Kalendář čs. lékárnictva na rok 1924. Praha, 1924, s. 357-366.
5. Vojenské lékárnictví v ČSR - Kalendář čs. lékárnictva na rok 1927. Praha, 1927, s. 291-298.
6. Voráček, M.: Potvrzení o zaměstnání Ph.Mr. Karla Kolčavy pro Gremium pharmaceuticum regni Bohemiae. Praha, 1909.

Fotografie: Z osobního archivu Jiřího Kolčavy vybral a zhotovil Tomáš Holeček

Poznámka: Snížená kvalita obrazové dokumentace je způsobena použitím předloh ze starých archívních materiálů.

Korespondence: Doc. PhDr. Karel Král, CSc.
Farmaceutická fakulta UK
Ak. Heyrovského 1203
500 05 Hradec Králové
e-mail: kralk@faf.cuni.cz

Do redakce došlo 20. 2. 2001
